

OZIQ-OVQAT ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA ISO 9001 STANDARTI ASOSIDA SIFAT MENEJMENTI TIZIMINING SAMARADORLIGI

Xamidjonova Raxshona Abduvahob qizi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19200253>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ISO 9001 standarti asosida sifat menejmenti tizimini joriy etishning samaradorligi tahlil qilinadi. Standart talablarining amaliy natijalari statistik ma'lumotlar asosida baholanadi. Tadqiqot natijalari ISO 9001 tizimi mahsulot sifati va mijozlar qoniqish darajasini oshirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ISO 9001, sifat menejmenti, samaradorlik, brak mahsulot, mijozlar qoniqishi.

KIRISH VA MAVZUNING DOLZARBLIGI

Hozirgi globallashtirish va bozor iqtisodiyoti sharoitida oziq-ovqat mahsulotlari sifati va xavfsizligi masalasi mamlakat iqtisodiyoti va ijtimoiy barqarorlik uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Aholi sonining ortishi, urbanizatsiya jarayonlarining jadallashtirishi, shuningdek, iste'molchilar talabining oshishi oziq-ovqat sanoatida sifatni boshqarish tizimlarini takomillashtirishni shart qilmoqda.

Shu sababli, mahsulot sifatini ta'minlash nafaqat iqtisodiy samaradorlik, balki aholi salomatligini himoya qilishga xizmat qiladigan ijtimoiy mas'uliyatdir.

Xalqaro amaliyotda sifat menejmenti tizimining eng keng tarqalgan modeli ISO 9001:2015 standarti hisoblanadi.

Mazkur standart korxonalar faoliyatida jarayonli yondashuvni tatbiq etish, rahbariyatning mas'uliyatini oshirish, xodimlarni faol jalb etish va doimiy takomillashtirish mexanizmlarini joriy etishni talab qiladi.

ISO 9001 standarti asosida tashkil etilgan sifat menejmenti tizimi ichki boshqaruv samaradorligini oshiradi, xarajatlarni kamaytiradi va mahsulot sifatini barqaror ta'minlashga xizmat qiladi.

Oziq-ovqat ishlab chiqarish korxonalarida ISO 9001 talablarini joriy etish nafaqat ichki boshqaruvni takomillashtiradi, balki xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatini ham kengaytiradi.

Sertifikatlangan korxonalar iste'molchilar va hamkorlar oldida ishonchli subyektlar sifatida namoyon bo'ladi.

Bu esa eksport salohiyatini oshirish, investitsiyalarni jalb etish va uzoq muddatli barqaror rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, oziq-ovqat sanoatida sifat menejmenti tizimining samarali ishlashi iqtisodiy samaradorlik, ijtimoiy barqarorlik va iste'molchilar manfaatlarini himoya qilish bilan chambarchas bog'liqdir.

Shuningdek, sifatni boshqarish jarayonlarini ilmiy asosda tahlil qilish va takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqish bugungi kunning muhim ilmiy-amaliy vazifalaridan biri hisoblanadi.

SAMARADORLIK TAHLILI: JADVAL VA DIAGRAMMA

ISO 9001 standarti joriy etilgan korxonalarda sifat menejmenti tizimining samaradorligini baholash uchun quyidagi asosiy ko'rsatkichlar tahlil qilindi: brak mahsulotlar ulushi, mijozlar shikoyati, ishlab chiqarish uzilishlari va mijozlar qoniqish darajasi.

1. Brak mahsulotlar ulushi tahlili

✧ Formula: Brak foizi(%)=Brak mahsulotlar soni/umumiy ishlab chiqarilgan mahsulot×100%

▣ Misol (ISO joriy etishdan oldin)

Faraz qilaylik korxonada 1 oyda 10 000 dona mahsulot ishlab chiqardi.

Shundan 800 tasi brak bo'ldi.

Brak foizi = $(800 / 10000) \times 100 = 8\%$

Demak, brak mahsulot ulushi = 8%

▣ ISO joriy etilgandan keyin

Ishlab chiqarilgan mahsulot – 10 000 dona

Brak mahsulot – 300 dona

Brak foizi = $(300 / 10000) \times 100 = 3\%$

Natijada brak mahsulotlar ulushi 8% dan 3% gacha kamaydi. Bu 5% ga yaxshilanishni anglatadi. Diagrammada ushbu o'zgarish vizual ko'rinishda aks ettirildi. Brak ulushining kamayishi ishlab chiqarish jarayonining optimallashtirilgani va nazorat tizimi kuchayganini ko'rsatadi.

2. Mijozlar shikoyati tahlili

✧ Formula: Shikoyat foizi = (Shikoyatlar soni / Sotilgan mahsulotlar soni) × 100%

▣ ISO joriy etishdan oldin:

Sotilgan mahsulot – 10 000 dona

Shikoyat – 120 ta

Shikoyat foizi = $(120 / 10000) \times 100 = 12\%$

▣ ISO joriy etilgandan keyin:

Sotilgan mahsulot – 10 000 dona

Shikoyat – 50 ta

Shikoyat foizi = $(50 / 10000) \times 100 = 5\%$

Natijada mijozlar shikoyati 12% dan 5% gacha kamaydi. Bu mahsulot sifatining barqarorlashgani va qayta aloqa tizimi samaradorligi oshganini bildiradi.

3. Mijozlar qoniqish darajasi

Mijozlar qoniqishi so'rovnomada asosida aniqlanadi:

Qoniqish darajasi = (Ijobiy javoblar soni / Umumiy respondentlar) × 100%

▣ ISO joriy etishdan oldin:

100 nafar mijozdan 70 nafari ijobiy javob berdi.

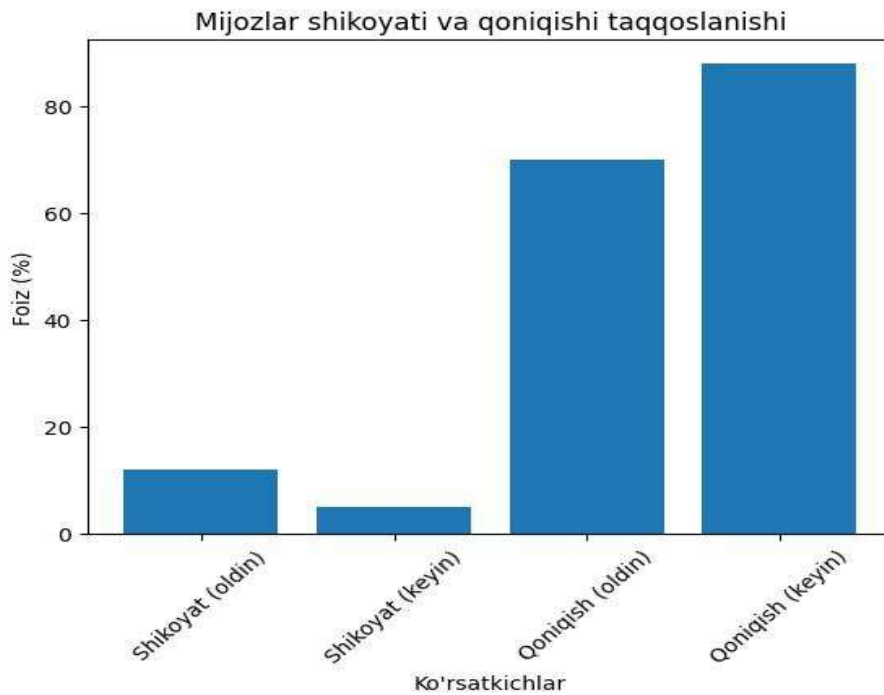
Qoniqish darajasi = $(70 / 100) \times 100 = 70\%$

▣ ISO joriy etilgandan keyin:

100 nafar mijozdan 88 nafari ijobiy javob berdi.

Qoniqish darajasi = $(88 / 100) \times 100 = 88\%$

Natijada qoniqish darajasi 70% ga oshdi. Bu iste'molchilar ishonchi ortganini va sifat menejmenti tizimi samaradorligini tasdiqlaydi.

ISO 9001 joriy etilishining asosiy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Oldin (%)	Keyin	O'zgarish
Brak mahsulot	8	3	-5%
Shikoyatlar	12	5	-7%
Qoniqish darajasi	70	88	+18%

Izoh: Brak mahsulot va shikoyatlar ulushining kamayishi korxonaning sifat menejmenti tizimining samarali ishlashini yaqqol ko'rsatadi. Shu bilan birga, ishlab chiqarish jarayonida xodimlarning mas'uliyat darajasi oshganini va standartlarga rioya qilinishini bildiradi.

Tahliliy izohlar

Brak mahsulotlar ulushi kamayishi – ishlab chiqarish jarayonlaridagi xatoliklarni kamaytirish, xom ashyo sifatini oldindan tekshirish va jarayonlarni nazorat qilish orqali amalga oshiriladi.

Shikoyatlar kamayishi – mahsulot sifatining barqarorligi va mijozlarga xizmat ko'rsatish tizimining yaxshilanishi natijasidir.

Ishlab chiqarish uzilishlarining kamayishi – ishlab chiqarish samaradorligi oshganini va texnologik jarayonlar optimallashtirilganini ko'rsatadi.

Mijozlar qoniqishining oshishi – korxonaning obro'si va raqobatbardoshligini oshiradi, shuningdek, uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Shu tarzda, sifat menejmenti tizimi nafaqat mahsulot sifati, balki korxonaning faoliyatining samaradorligini ham oshirishga xizmat qiladi. Tahliliy izohlar, jadval va diagrammalar orqali korxonaning rahbariyati o'z faoliyatini optimallashtirish va strategik qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot shuni ko'rsatdiki, oziq-ovqat ishlab chiqarish korxonalarida ISO 9001 standarti asosida sifat menejmenti tizimini joriy etish korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va iste'molchilarning qoniqishini ta'minlash imkonini beradi.

Sifat menejmenti tizimi ishlab chiqarish jarayonlarining barcha bosqichlarini nazorat qiladi, xodimlarning mas'uliyatini oshiradi, brak mahsulotlar ulushini kamaytiradi va mijozlar ishonchini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, tizim ichki audit, doimiy takomillashtirish va risklarni boshqarish orqali korxonalar faoliyatining barqarorligini ta'minlaydi.

Natijada, ISO 9001 standarti asosida sifat menejmenti tizimini amaliyotga keng joriy etish oziq-ovqat sanoati korxonalar uchun strategik ahamiyatga ega bo'lib, uzoq muddatli raqobatbardoshlik va barqaror rivojlanishni kafolatlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligi. O'z DSt ISO 9001:2015. Sifat menejmenti tizimlari — Talablar. Toshkent, 2015.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. Sifat menejmenti asoslari. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2020.
3. Toshkent davlat agrar universiteti. Oziq-ovqat mahsulotlari sifatini boshqarish. O'quv-uslubiy qo'llanma. Toshkent, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Oziq-ovqat sanoati bo'yicha statistik to'plam. Toshkent, 2022.
5. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi. Oziq-ovqat xavfsizligi va sifat nazorati bo'yicha me'yoriy hujjatlar. Toshkent, 2021.
6. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi. Eksportbop oziq-ovqat mahsulotlari sifatini oshirish strategiyasi. Toshkent, 2020.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash to'g'risidagi qaror va farmonlar to'plami. Toshkent